

دانشگاه علوم پزشکی

خدمات بهداشتی درمانی تبریز

بیت الله

موضوع سخنرانی: حقوق سالمندی

دکتر حسین مطلبی

مقدمه

- ساختار جمعیتی دنیا رو به سالمندی است. پیش بینی می شود تا سال ۲۰۵۰، جمعیت جهان ۶۵ سال و بالاتر سه برابر شود.
- داده‌های مربوط به سرعت سالمندی جمعیت نشان می دهد که ایران از نظر افزایش درصدی جمعیت ۶۰ ساله و بالاتر بین سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۵۰، دومین کشور سریع‌السیر در جهان است.
- با بالا رفتن سن، افراد با تغییراتی مواجه می شوند که بر همه زمینه های زندگی آنها تأثیر می گذارد. یک پیامد مهم این تغییرات زندگی که اغلب نادیده گرفته می شود، تأثیری است که بر حقوق بشر سالمندان می گذارد.

مقدمه

■ چندین کنوانسیون ویژه توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد وجود دارد که بر گروه های جمعیتی خاص متمرکز شده است، از جمله کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان، کنوانسیون حقوق کودک، کنوانسیون حمایت از حقوق کارگران مهاجر و اعضای خانواده آنها و کنوانسیون حقوق معلولان، اما **تا به امروز، کنوانسیون حقوق سالمندان وجود نداشته است.**

اصول سازمان ملل متحد

- سازمان ملل متحد خواستار تشکیل **مجمع جهانی سالمندی (world assembly on aging)** با هدف ایجاد آگهی بین المللی در مورد نیازهای "برنامه اقدام متمرکز بر اقتصاد و امنیت اجتماعی" افراد سالمند شد.
- اولین مجمع در وین برگزار شد.
- دومین مجمع جهانی در مادرید (۲۰۰۲) برگزار شد و منجر به تصویب یک "برنامه اقدام بین المللی سالمندی" شد و پیر شدن جمعیت جهان را به عنوان یک تحول جمعیتی بی سابقه در نظر گرفت.

■ در سال ۱۹۹۱، سازمان ملل متحد اصول سالمندان را منتشر کرد که به تفصیل پنج حوزه را که در آنها حقوق سالمندان باید اولویت بندی و تضمین شود، منتشر کرد:

■ **استقلال، مشارکت، مراقبت، خودشکوفایی و کرامت.**

■ **برنامه اقدام بین المللی مادرید** در مورد سالمندی حقوق سالمندان را ارائه می کند، ولی اگرچه توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد تأیید شده است، برخلاف کنوانسیون ها، برای کشورهای عضو الزام آور نیست. دولت ها فقط مسئولیت اخلاقی دارند که به توصیه های آن پایبند باشند، توصیه هایی که بر موضوعات اصلی مرتبط با حقوق و کیفیت زندگی سالمندان تمرکز دارد.

- در سال ۲۰۱۰، مجمع عمومی سازمان ملل متحد کارگروهی را برای سالمندی ایجاد کرد. وظیفه این گروه در نظر گرفتن چارچوب های بین المللی موجود حقوق بشر سالمندان، شناسایی شکاف ها در سیاست ها و خدمات، و ابداع راه هایی برای رسیدگی به آنها است.
- از جمله چالش های عمده ای که با آن سروکار دارد تبعیض، فقر و خشونت و سوء استفاده است.
- این گروه همچنین در حال بررسی امکان توسعه یک سند حقوقی بین المللی برای ارتقای حقوق و منزلت سالمندان است.
- بر اساس ارزیابی اخیر از سیاست های جهانی و وضعیت سالمندان، شکاف های زیادی در رابطه با حقوق آنها و تعهد کشورها به آنها وجود دارد. بنابراین نیاز به یک سند قانونی جدید برای حمایت از حقوق سالمندان وجود دارد.

حقوق سالمندان در اتحادیه اروپا

■ یکی از اقدامات اتحادیه اروپا، توجه به موضوع حقوق سالمندان در جامعه است. در سال ۲۰۱۴، کمیته وزیران مجموعه ای از پیشنهادها را برای ارتقای حقوق سالمندان در کشورهايشان به اعضا ارائه کرد که موضوعات اصلی در این بخش را پوشش میداد. هدف از این توصیه ها ارتقا، حفاظت و تضمین برخورداری کامل سالمندان از آزادیهای بنیادی و حقوق بشر و بالا رفتن احترام به آنها در جوامع است. این مجموعه پیشنهادها از این جهت اهمیت دارد که حیطه های اصلی توجه به حقوق سالمندان را به طور مدون ارائه می کند و برای هر یک نمونه هایی عملی نشان میدهد. بخشی از توصیه های مطرح شده در این سند به همراه تجربه های موفق آن در ادامه آمده است:

۱- رفع تبعیض

- در کنار مقابله با اقسام مختلف تبعیض در جامعه، مبارزه با تبعیض سنی به کشورها توصیه و از آنها خواسته شده است در قوانین ضد تبعیض خود صراحتاً به موضوع سن اشاره کنند. در این راستا می توان به چند تجربه موفق در کشورهای اروپایی اشاره کرد:
- **در جمهوری چک**، در سال ۲۰۱۴ - ۲۰۱۳ **برنامه اقدام ملی** جدید برای ارتقای سالمندشدن مثبت اجرایی شد که یکی از اهداف اصلی آن، دفاع از حقوق سالمندان بود. **شورای سالمندی و سالخوردگی جمعیت** نیز در سال ۲۰۰۶ تشکیل شد که در جایگاه نهادی مشورتی برای ارتقای سالمندشدن فعال و سلامت و حقوق برابر سالمندان در زندگی فعالیت میکند.

۱- رفع تبعیض

- در سال ۲۰۰۶ در آلمان، آژانس ضد تبعیض تأسیس شد که پروژه های مختلفی در حوزه آگاهی بخشی نسبت به تبعیض انجام می داد. در سال ۲۰۱۲ موضوع این کار، آژانس سالمندان بود و در این سال از شرکتهای کوچک و متوسط که راهبردهایی نوآوران های برای تشکیل گروه های کاری متشکل از همه سنین به کار برده بود ه اند، تقدیر شد.
- در سال ۲۰۱۰، مقدونیه یک راهبرد ملی ده ساله برای سالمندان را آغاز کرد که هدف آن هماهنگی سیاست های مختلف برای حمایت از سالمندان، بهبود کیفیت زندگی و وضعیت اقتصادی و اجتماعی سالمندان، ارتقای استقلال سالمندان، جلوگیری از حاشیه ای شدن و تقویت نظام حمایت درمانی و اجتماعی از آنها بود.

۲- استقلال و مشارکت

■ برخورداری از احترام از جمله حقوق سالمندان است. آنها حق دارند مستقل زندگی کنند و برای خود تصمیم بگیرند؛ تصمیم گیری در مورد دارایی، درآمد، امور مالی، محل زندگی، سلامت، درمان و اقدامات مرتبط با خا کسپاری، از جمله حقوق آنها به شمار می آید. وجود امکانات و فرصت برای تعامل با دیگران و مشارکت کامل در فعالیتهای آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و زندگی عمومی از جمله مواردی است که به آن توصیه شده است. از نمونه های موفق اشاره شده در این گزارش میتوان به این موارد اشاره کرد:

■ **در یونان** از سال ۲۰۱۲ برنامه ای آغاز شده است که استقلال افراد سالمند در خانه هایشان را تأمین میکند، برای این کار خدمات خانگی و حمایتهای اجتماعی و روانشناختی به سالمندان ارائه میشود. از سال ۲۰۰۹ در چارچوب برنامه "**مدرسه والدین**" که دبیرخانه عمومی **آموزش مادام العمر** اجرا میکند، بیش از ۵ هزار نفر در ۲۹۵ کلاس با موضوع سالمندی شرکت کردند که آنها را با مشکلات فیزیکی و روانشناختی سالمندان و راههای مقابله با آن آشنا میکرد.

۲- استقلال و مشارکت

- در لهستان "دانشگاه های سنین طلایی" تشکیل شد که رویدادهای آموزشی برای افراد سالمند را بر اساس فلسفه یادگیری مادام العمر سازماندهی کرد. در این کشور، برنامه ملی فعالیت اجتماعی برای سالمندان هم اجرا شد که هدف آن، تمرکز بر آموزش و فعالیتهای داوطلبانه سالمندان، مشارکت و ادغام آنها در جامعه و ارائه خدمات اجتماعی به سالمندان بود.
- در اسپانیا نیز شورای سالمندان وجود دارد که اعضای آن نمایندگان سطوح مختلف مدیریتی در کشور و همچنین نمایندگان جامعه مدنی هستند. هدف این شورا، توجه به کیفیت زندگی سالمندان و مشارکت دادن آنها در فرایندهای تصمیم گیری در مسائل مختلف عمومی است.
- در بریتانیا، ائتلافی از سازمانها و افراد که در حوزه تحقیق، سیاست گذاری و خدمات رسانی به افراد سالمند کار میکنند، کمپین پایان تنهایی را در سال ۲۰۱۱ شروع کردند که هدف آن مبارزه با انزوای سالمندان و کمک به حفظ و افزایش روابط شخصی آنهاست.

۳- حفاظت از خشونت و بدرفتاری

- مبارزه با اقسام مختلف بدرفتاری و بی توجهی به سالمندان در محیط خانه یا نهادهای دی‌گر از جمله مواردی است که در این گزارش به آن توصیه شده است. افزایش آگاهی در مورد این پدیده، پی‌گیری قانونی موارد گزارش شده و کمک به افراد آسیب‌دیده از خشونت و بدرفتاری، از جمله مواردی است که به آن توجه شده است. در این سند برخی تجربیات موفق در این زمینه شرح داده شده است:
- در بلژیک، فنلاند و فرانسه خطوط تلفنی ویژه برای گزارش بدرفتاری با سالمندان برقرار شده است. گروه‌های محلی در این موارد، به منزل مراجعه و راه حل بهبود شرایط را مطرح می‌کنند و به افراد آموزش می‌دهند.
- فرانسه در سال ۲۰۱۳ کمیته ملی رفتار مناسب و حقوق سالمندان و افراد معلول را تشکیل داد که هدف اصلی آن، مبارزه با بدرفتاری و ارتقای حقوق پایه این دو گروه بود.

۳- حفاظت از خشونت و بدرفتاری

■ **در آلمان** برنامه "**حفاظت از سالمندان**" اجرا میشود که هدف آن، افزایش ایمنی سالمندان و به کارگیری رویکردهای پیشگیرانه (مراکز مشاوره) برای قربانیان سالمند، افزایش آگاهی و آموزش است، در این برنامه، گروهی از متخصصان چند رشته ای، راهنمایی پزشکی برای کشف موارد غیرطبیعی مرگ و قتل افراد سالمند را تهیه کرده اند. در اقدامی دیگر، دولت آلمان **بروشوری** را تهیه کرده است که اطلاعات جامعی در مورد اشکال مختلف کلاهبرداری مالی از سالمندان ارائه میکند. همچنین، برنامه های آموزشی ویژه کارکنان بانکها برای تشخیص مسائل مالی و کلاهبرداریهای احتمالی از افراد سالمند برگزار شده است.

■ **در بریتانیا**، سازمانهایی رسمی و داوطلبانه که افراد را برای خدمات به سالمندان استخدام میکنند، دسترسی ویژه ای به پیشینه قضایی افراد دارند که از سوء استفاده های احتمالی از سالمندان جلوگیری شود.

۴- اشتغال و حمایت اجتماعی

■ بر اساس توصیه های مطرح شده در سند، افراد سالمند باید منابع کافی برای تأمین حداقل استاندارد زندگی را داشته باشند. دسترسی به خدمات حمل و نقل مناسب، امکان متناسب سازی مسکن با نیازهای دوره سالمندی، ایجاد مراکز خدمات روزانه، مراکز خدمات پرستاری و تهیه غذا، از جمله پیشنهادهای این گروه است. رفع موانع اشتغال در بخش عمومی و خصوصی مواردی است که اقدام علیه تبعیض سنی محسوب میشود. بر اساس این، به دولت‌ها توصیه شده است تا در سیاست‌هایشان سهمی از بازار اشتغال خود را به افراد سالمند تخصیص دهند. توجه به ایمنی و سلامت شاغلان سالمند از موارد دیگری است که به آن توصیه شده است. از جمله تجربه‌های موفق در این حوزه عبارت است از:

■ **در کرواسی** دو برنامه "**کمک به سالمند در منزل**" و "**مراقبتهای روزانه و کمکهای خانگی**" خدماتی مثل تهیه غذا، کمکهای خانگی، خدمات درمانی پایه و کمک به مشارکت در فعالیتهای آموزشی، ورزشی، فرهنگی و تفریحی را انجام میدهند.

■ **در فرانسه**، از سال ۲۰۱۳ قانونی وضع شد که "**قرارداد نسله‌ها**" بر اساس آن شکل گرفت. بر اساس این قانون شرکت‌هایی که تعداد کارکنان آنها کمتر از سیصد نفر است، به ازای هر فرد زیر ۲۶ سال یا بالای ۵۷ که به طور نامحدود با وی قرارداد امضا کنند، سه سال از کمکهای مالی دولت بهره‌مند می‌شوند.

۴- اشتغال و حمایت اجتماعی

- در یونان و اسپانیا، سالمندان برنامه های **توریسم اجتماعی** دارند که به آنها امکان میدهد از خدمات تفریحی و آب درمانی با قیمت ارزان در سرتاسر کشور استفاده کنند.
- در اسپانیا، **وب سائتی** وجود دارد که در آن امکان تبادل تجربه های موفق در مورد ارتقای کیفیت زندگی سالمندان و معلولان در مناطق روستایی وجود دارد.
- در سوئیس، به تمام افراد بالای پنجاه سال که برای اشتغال مجدد مشکل دارند یا به دوره آموزشی جهت شغل جدید نیازمندند تا سقف دوازده ماه حقوق پرداخت میشود و همه موارد مندرج در قانون بیمه بیکاری برای جویندگان کار سالمند نیز صادق است.
- در سوئد "**برنامه فعالیتهای فرهنگی برای سالمندان - فرهنگ و سلامت**" برگزار می شود که برای این گروه فرصت مشارکت در فعالیت های فرهنگی فراهم می کند

۵- مراقبت و نگهداری

- سلامت و تندرستی سالمندان از جمله مواردی است که دولت‌ها در قبال آن مسئولیت دارند. فراهم کردن خدمات بیمه و مراقبتهای بلندمدت از جمله مواردی است که در این سند به آن اشاره شده است. ارائه خدمات به سالمندان تا بتوانند هر چه طولانی‌تر در منزل خود زندگی کنند، از جمله موارد توصیه شده است.
- در یک نمونه موفق در **جمهوری چک**، شهرداری پراگ **وب سایتی ویژه** راه اندازی کرده است که برای افراد سالمند، اطلاعات مفیدی در مورد زندگی روزانه در منطقه (خدمات اجتماعی و درمانی، رویدادهای فرهنگی، فعالیتهای اوقات فراغت و امثال آن) فراهم میکند.

۶- عدالت برای سالمندان

- حق برخورداری از حقوق مدنی در دادگاه ها، فراهم شدن تسهیلات ویژه برای سالمندان در محاکم قضایی، متناسب سازی شرایط بازداشت افراد سالمند با وضعیت آن ها و رعایت کرامت انسانی سالمندان در دوران زندان از جمله مواردی است که به آن توصیه شده است. در این حوزه برخی تجربه های موفق از این قرار است:
- **در یونان** اگر یک فرد بالای هفتاد سال به حبس ابد محکوم شود، به جای بیست سال اگر شانزده سال در زندان باشد، میتواند برای عفو اقدام کند. همچنین، بعد از ۶۵ سالگی حکم های بلندمدت زندان به نصف کاهش می یابد.
- **در صربستان** هم برای زندانی کردن افراد سالمند، مقررات ویژه ای وجود دارد

حقوق سالمندان در چین

■ توجه به حقوق سالمندان در کشور چین هم اهمیت فراوانی دارد. در چین، بر اساس سنتهای فرهنگی، سالمند شدن مولد، مجموعه ای از شش اصل اساسی را در برمی گیرد که اساس سیاست گذاری در این حوزه را تشکیل می دهد. این شش اصل عبارت است از:

1. تأمین شدن معیشت، حق همه سالمندان است.
2. دریافت خدمات درمانی مناسب، حق همه سالمندان است.
3. فرصت داشتن برای آموزش دادن و انتقال تجرب هها و خرد، حق همه سالمندان است.
4. فرصت بهره مند شدن از آموزش و یادگیری. حق همه سالمندان است.
5. فرصت داشتن برای مشارکت و کمک به جامعه، حق همه سالمندان است.
6. حق برخورداری از زندگی شاد و رضای تبخش، حق همه سالمندان است.

حقوق سالمندان در چین

■ این شش اصل، اصول کلی هدایت کننده سیاستها و برنامه ها در چین در خصوص حقوق سالمندان و الزامات خانواده و جامعه برای مراقبت از آنهاست که در سیاستگذاری چین به شش حوزه یعنی نظام تأمین اجتماعی، نظام مراقبت های درمانی و پزشکی، نظام خدمات اجتماعی، برنامه های آموزش و یادگیری مادام العمر، برنامه های مشارکت اجتماعی و توسعه اجتماعی و نظام قانونی برای حفاظت از حقوق سالمندان منجر شده است

سند ملی سالمندان ایران

سند راهبردی سالمندان مشتمل بر پنج بخش ذیل است:

- بخش اول: مقدمه شامل: پیشگفتار، خلاصه مدیریتی؛
- بخش دوم: چارچوب سند ملی سالمندان کشور شامل: چشم انداز؛ چارچوب نظری و اصول حاکم؛ اجزاء؛ نحوه تدوین؛ چگونگی اجرا؛ نحوه بازنگری سند ملی سالمندان کشور؛
- بخش سوم: برنامه راهبردی سند ملی سالمندان کشور شامل: ۶ هدف و راهبردها و سیاست های اجرایی آن اهداف و پیشنها تولىت و همکاران اجرای هر یک از راهبردها؛
- بخش چهارم: پیوست اجرایی سند ملی سالمندان کشور شامل الزامات اجرایی، برنامه عملیاتی (فعالیت ها، اعتبار مورد نیاز و تعین متولی فعالیتها و زمان بندی) و پایش و ارزشیابی؛
- بخش پنجم: اسناد پشتیبان سند ملی سالمندان کشور شامل: تعاریف و مفاهیم، نظریه های مطرح در خصوص سالمندی، قوانین، مقررات و اسناد بالادستی، وضعیت سالمندان در ایران، مسائل ویژه ی سالمندان در حوزه سلامت و نهادهای پوشش دهنده خدمات سالمندی؛

سند ملی سالمندان ایران

اهداف

1. ارتقاء سطح فرهنگی جامعه در خصوص پدیده ی سالمندی
2. توانمندسازی سالمندان
3. حفظ و ارتقای سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی سالمندان
4. تقویت حمایت های اجتماعی برای ارتقای سرمایه اجتماعی
5. توسعه زیرساختهای مورد نیاز در امور سالمندی
6. تامین منابع مالی پایدار برای نظام حمایتی از سالمندان

سیاس از توجہتان